

~~НП98-1~~
2.

Туньасэ пролэтар-вак, ушныза!

ПИОНЪЭР И У К

ТЫЛЧЭ ЙЫДА ЛЭКШЭ СЫЛНЭ
МУТАН, СҮРЭТАН ЙОЧА ЖУР-
НАЛ, ОБКОМОЛЫН, ОБЛБЮРО
ДКО-и адак ОБОНО-и ОРГАНЫШТ

№ 12.

**1932 ий
ДЭКАБРЬ**

МАРОБИЗДАТ

Йошкар-Ола

1932 ий.

ИЗДАТЕЛЬСТВО

И
В
И

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ИЗДАТЕЛЬСТВО
ИЗДАТЕЛЬСТВО
ИЗДАТЕЛЬСТВО

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ИЗДАТЕЛЬСТВО

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ИЗДАТЕЛЬСТВО

ИЗДАТЕЛЬСТВО

ИЗДАТЕЛЬСТВО

ИЗДАТЕЛЬСТВО

ИЗДАТЕЛЬСТВО

ПИОНЬЭР ЙҮК.

ТЫЛЧЭ ЙЫДА ЛЭКШЭ СЫЛНЭ
МУТАН, СҮРЭТАН ЙОЧА ЖУР-
НАЛ, ОБКОМОЛЫН, ОБЛБҮРО
ДКО-н АДАК ОБОНО-н
ОРГАНЫШТ.

1932 ий
ДЭКАБРЬ
№ 12.

Образцовый школын пашажат образцовый лийман.

Мо тугай образцовый школ? Образцовый школ—моло школлан примэрым, чыла школлан тунэмме пашам кузэ шындышашым ончыктэн шогышо школ.

Образцовый школаштэ чыла пашат тыгылай школ дэч сай шындалтман. У програм дэн тунэммаштэ образцовый школан ончылно лийашыжэ күлэш. Чыла урок пэнгыдэ расписаньэ почэш кайман. Тидэ шагал. Урок кузэ эрташ күлэш—тидым образцовый школ моло школ-влаклан туныкташыжэ күлэш. Садлан образцовый школаштэ образцовый урокым ышташ күлэш. Тидэ урокыш тыглай школ гыч туныктышо-влакым ўжман.

Урок эртармаштэ вэлэ огыл каныш жап, каныш кэчэ-влак эртармаштат образцовый школ моло школ дэч шэнгэлнэ шогэн ок кэрт. Тудлан каныш кэчым, каныш жапым йоча-влакын тазалыкыштым пэнгыдэмдаш эртарэн, чыла школ-влакым туныктэн шогыман.

Сознательный дисциплин пуртымаштат образцовый школлан ончылно лийман. Сознательный дисциплин дэч посна мэ ту-

Г.П.Б. в ЛНГР.

Ц. 1933 г.

Ант № 375

нэммэ папам сайэмдэн огына кэрт. Тэвэ йужо школаштэ тунэмаш тунгалмэ дэч ончыч 10—15 минут шургэн эрта. Тыгэжэ ик ийын кум ужашыштэ ик ужашыжэ шургаш эрта, ни-могай пайдамат ок пу. Образцовый школышто тидэ шот лийман огыл.

Политэхнизмым илышыш пуртымаштат образцовый школо ончылно лийман, моло школан колхоз, предпрятэ дэн ыштымэ договорым кузэ шукташ туныктэн шогашыжэ күлэш. Мастерскойышто, альэ паша ыштымэ комнатыштат паша сайшындалтман.

Тылэч посна комунист воспитаньэ моло школо дэч сайлийман. Калык дэн калык ваш пурэдалмашлан, йумылан ышанымашлан школышто вэр укэ. Образцовый школан тидэ шотышто моло школым туныктэн шогашыжэ күлэш.

Пионьэр отряд, учкомынат пашашт моло школла дэч сайлийман.

Обласыштына шуко образцовый школо уло. Тугэ гынат пашашт моло школла дэч ойыралт ок шого. Тэвэ Сурт образцовый школым налына. Тудын лүмжэ образцовый, пашажэ гына образцовый огыл. Чын пашажэ план почэш кайа, пэнгыдэ расписаньэ уло, кид паша ышташ түрлө үзгар улыт. Тугэ гынат, пионьэр отряд папам начар ышта, пионьэр-влак моло йоча дэч ойыралт огыт шого. Паша ыштымэ комнат укэ, образцовый урок ок лийэдэ, моло школла гыч тудын пашажым тунэмаш иктат толын тошкалын огыл.

Образцовый школо-влакын пашаштым тыгэ кодаш лийэш мо? Укэ, ок лий. Тидэ пашалан туныктышо-влаклан вэлэ огыл, мыланнат—пионьэр тунэмшэ-влаклан комсомол вуйлатымэ почэш чот пижман. Образцовый школо-влакын пашаштым моло школо-влаклан тунэм кэртшашын шындыман! Образцовый школын пашажат образцовый лийжэ!

Пашанам чотлаш пижман!

Марий пионьэр организацэ Удмурт пионьэр организацэ дэн тагаса. Оршанкэ, Йошкар-Ола р-н, Йошкар-Ола, Козмо-дэмыанск пионьэр-влак, молат школ пашам сайэмдаш тагасат.

Тугэ гынат, пашанам начар чотлена. Садланак ышкэнан пашанам раш палэн шөгымаш укэ. „Чот дэч посна—социализм укэ“ манын Ленин каласэн. Школысо пашач сай колташ, социалист тагасымашым вийангдаш пашанам чотыш налдэ ок лий.

Түрлө школлаштэ түрлө сэмын пашам чотлат. Йужо вэржэ гын, тунэмме пашам туныктышак вэлэ чотыш налэш, пионьэр отряд, учком-влак тидэ паша дэч ордыжыштө шогат.

Кузэ, мо сэмын пашанам чотлаш?

Тидын нэргэн шуко звэна вожатыйак вуй йыржэ шонаэ. Йужыжо пионьэр-влакын пашаштым чотыш налытат дыр.

Пашажэ тыгай: кажнэ пионьэр звэна вожатыйлан ышкэ звэнаштэ улше пионерыштын тунэммышт нэргэн вич парньагай шынчэн шөгыман. Кузэ? Йужо звэна вожатый ышкэ сэмынжэ толаша. Тидэ шагал. Звэна вожатыйлан урок пытымөнгө туныктышо дэн кō кузэ тунэмме нэргэн кангашэн ончыман. Адак звэна сбороышто кō кузэ тунэмэш, дисциплиныжэ могайэ, школыш кузэ коштэш, социалист тагасымаш обәзателыштыжым кузэ шуктэн шога, чүчкыдын тэргыман. Отряд сбороышто—звэна вожатый пионьэр—учком члэн-влакын, социалист договор шуктымо нэргэн чүчкыдын отчотым колыштман.

Школышто социалист тагасымаш кузэ каймым кэчэ йыда палэн шогашлан лийын, тагасымаш онгам (доска соцсоревнования) ыштыман. Тушан могай групп кузэ ышкэ обәзателыштыштым шуктэн шогат тудым ончыктыман. Могай групп ончыч кайа, кō шэнгэлан кодэш—тудат раш палэ лийжэ. Тидым түрлө сэмын сүрэтлэн ончыктыза, Школыштыда сай сүрэтлышыда уло вэт? Тудлан сүрэтлыктыза. Ончыч кайшэ—аэроплан дэн чонэшта, вара автомобиль, велосипед, имньэшкэ, йолэшкэ, эн пытартышлан ракэ... Нунын йымакэ групп-влакын лүмыштым возыза.

Тыгак класыштат ышташ лийэш. Тушто посна тунэмшэ-влакын лүмыштым, фамильыштым, могай обәзателыштым нал-

мыштым воэн, кузэ шуктымыштым ончыктыман. Тыштат сүрэт-влакым ышташ гын, путырак сай лийэш.

Тылэч посна чотыш налмэ касым (вечер учета) эртараш лийэш. Йужо тыгай касым кум тылызэ тунэммэк, альэ тунэммэ ий кошартымэ годым вэлэ ышташ лийэш маныт. Укэ, тидэ йонгылыш ынлымаш. Тыгай касым тунэммэ годым эртараш гын, утларак сай лийэш: пашанам раш палэн машнам пытараш эшэ чот ситыды пижын кэртына.

Тидэ касыштэ эн ончычак социалист договорым шуктымо нэргэн учком вуйлатышыа отчотшым колыштсн. Вэс школе дэн тагасымаш договорым ыштында гын, вэс школысо учком вуйлатышым ўжса. Тудат нунын школышто паша каймэ нэргэн ойлэн пужо. Варажэ группышто паша каймэ нэргэн класком, звэна вожатый-влак отчотым ыштышт.

„Отчот“ манмаштэ ик класкомлан, альэ звэна вожатыйлан вэлэ докладым ыштыман огыл. Тўшкан погынэн, почэла мут каласымэ сэмын эртараш лийэш. Ик тунэмшэ школыш коштмо нэргэн, вэсэ—тунэммэ програмым шуктымо нэргэн, кумышо—дисциплин нэргэн тулэч молымат ойлат. Тушто ойлымо годым посна тунэмшэ-влакын фамильыштым, лўмыштымат ончыктыман. Тышкак гўрлө мурым (мутлан: йолагай нэргэн) пурташ лийэш. Тидэ касышкэ ача-ава-влакымат ўжман. Нунат шочшышт тунэммэ нэргэн раш шинчэн шогышт. Ончыч кайшэ группан йошкар знамым пуыман.

Школыштына чотлымаш пашам күлэш вэрыш шындэн, социалист тагасымашым вийандэна!

Пионьэр, тунэмшэ-влак! школыштыда чотыш налмак (учот) кузэ шындальтын чыланат возыза!

Молан тунэмаш?

Кажнэ эрдэн йоча-влак
Школышко молан кайат?
У ылышышташ тунэмаш
Нуно школышко кайат.

Йыван тракторист лийнэжэ,
Пётр машинист лийнэжэ.
Пионьэр Сэмон пэш талэ,
Тудо инжэньэр лийнэжэ.

Трактористлан уло колкоз.
Машинистлан—паровоз.
Инжэньэрлан эрэ, план.
Тэвэ тидлан тунэмман.

Смирнов.

Каникулым капкыл тазандараш эртарыман.

Вашкэ тэлэ каникул (каныш жап) шуэш. 1-шэ йанварь тыч 15-шо йанварь маркэ йоча-влак школла гыч канаш мөнгышт кайат. Тидэ жапым ышкэнан кап-кылым тазандараш эртарэн моштыман. 15 кэчым канэн школышко канышэ вуй, чэвэр чурий, таза кид-йол дэн мийэн пурыман, у вий дэн сайын тунэмаш тўнгалын партий рўдō комитэтын школ нэргэн лукмо пунчалмутшым тўрыс шуктыман.

Кодшо ийлаштэ каникул жапым кō кузэ моштэн, тугэ эртарэн. Йужышт модын, мунчалтэн коштыныт, йужышт тўрлō кнагам лудыныт. Ёдыр икшывэ-влакым налына гын, нуно утларакшым кўнчылам шўдырэн, мөнгыштō тўрлō сомылым ыштэн каныш жапыштым эртарышт. Садланак школышко ош чурий, каныдымэ вуй данэ мийэн пурат ыльэ. Тидэ шот тунэмаштэ чараклэн шога.

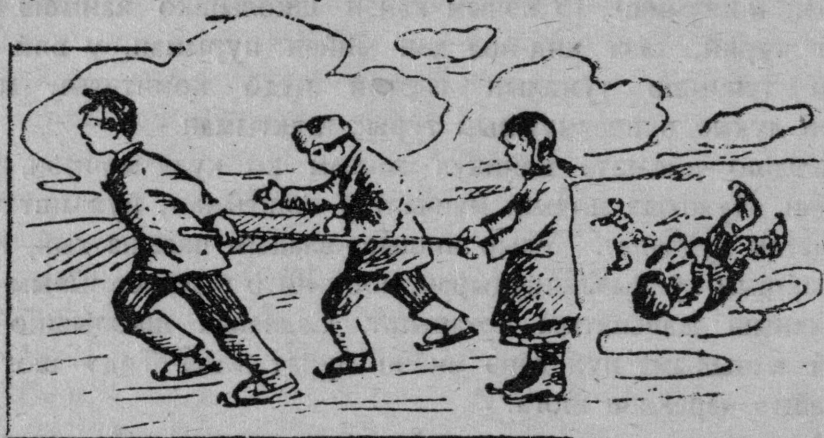
Айста тэнэ каникулым тўшкан погынэн, сай эртарэна. Каникуллан школ пэлэн, ийллаштэ мунчалташ курыкым ыштэна, тушто кэчывалымат, кастэнат мунчалташ тўнгалына. Йужо кэчын чылан погынэн корэмышкэ, ий ўмбакэ мунчалташ кайэна! Йандар йужым онг тич погэн шўлэна.

Йэчэ дэн коштмашым мондышта мо? Укэ. Тугэжэ йōра. Кōн йэчыжэ уло-ўдыржат, рвэзыжат—чылан урэмыш йэчыдам чийэн лэкса! иктаж йалыш йэчэ дэн кайэна, йал марий-влаклан зайом нэргэн умылтарэна. Тыгэ йэчэ дэн кошташат тунэмына, у илыш ышташат полшэна!

Лач каникул жапыштэ йаллаштэ рошто пайрамым пичкэ-

мыш калык эртараш тўнгалеш. Мэ—пионьэр, тунэмшэ—у йенг
улына. Айста тидэ пайрам ваштареш уло вийнам пыштэн ку-
чэдалаш пижына. Чэркыш коштмо олмеш утрэникым, модыш
касым эртараш тўнгалына, у мурым, у модышым калык кок-
лаш пуртэна, у сэмын кушташ тўнгалына.

Тэвэ тыгэ каникулым эртараш кажнэ пионьэр, тунэмшы-
лан пижман. Каникулышто мом ышташ тўнгалыда—кызытак от-
рад сборышто, тунэмшэ-влак погынымаштэ лончылэн налза.
Мом ышташ тўнгалыда—планым ыштыза. Тидэ пландам тўрыс
шуктыза!

Кузэ каникулым эртарышта вэс номыр „Пионьэр йўк.“
журналыш возыза.

Йоча-влак!

Тэвэ ик онгай куштымашым ончыктэм.—Чыланат йыр шогалза, ындэ кидым кучыза.

Йбрьш. Айста чыланат пурла вэлыш ошкылына. Почэшэм ойлыза: (муралтэнат кэртыда) „Совет Ушэм ваштарэш, тушман сарым йамдыла“. Айста шола вэк кайэна. Ойлыза: тудлан вашмутым пуаш эрэ йамдэ улына.

Ындэ покшэк кайэна. Почэшэм ойлыза: тр-тр-р-р-р пульэмьот (киддам колэса пöртмö сэмын ыштыза) чакэна, киддам күш нöлталза, ойлыза: күшкö-күшкö самолёт! Пулвуйнам пэрэна, тунамак „бац артилэрий“—манын ойлэна.

Пурла вэк савырныза, киддам сап кучымо сэмын ончыко ыштыза. Ындэ йолым алмаштыл, тöрштыл куржына чыланат: „шикшалтэ артилэрий“ манына.

Умылышда? Айста эшэ ик-кана куштэн ончэна. Онгай вэт?

Энэр Ёмбалнэ.

Эрдэн эрак кыньэлалын
Йолэш йэчым чийэна.
Йолэш йэчым чийалалын
Энэр ёмбак куржына.

Энэр ёмбал-йандар ий.
Чурий ончимла койэш.
Йоча тўшка—куго вий
Кутко ганьэ шолэш.

Энэр ёмбал мўгыра,
Йандар пйат чытыра.
Йоча тўшка пэш лўшка
„Тэлэ толын“ манылда.

Тыгэ талын мунчалтэн,
Йандар йужым шўлалтэн,
Изиньёкак мэ йоча
Вийан, таза кушкына.

Шаблар В.

Кисэлюв Васлилан школышто вэр уло мо?

Октябр рэволюцо дэч ончыч кугыжан правительство тыгыдэ калык-влакым (татар, одо, чуваш, марий, йэврэй, грузин, молат) пызырэн ашнэн. Садланак вэт Росийым „калык түрма“ (тюрма народов) маныныт.

Тыгыдэ шэмэр калык-влак руш пашазэ, шэмэр кресаньык-влак дэч кок пачаш утла пызырналт ильэн улыт. Ик вэлым ышкэ пойанышт, вэс вэлым кугыжан правительство индырэн. Кугыжан правительство чыла калыкымат рушыш савыраш төчэн: школышто эрэ руш йылмэ дэн гына туныктэн, адак тунэмашат эрыкым пуэн огыл. Моланжэ палэ: шэмэр калык тунэмаш тунгалэш гын, ышкэ тушманжым пойан влакым вашкэ сұмырэн шуа.

Тылэч посна түрлө калык влакым кугыжан правительство ваш-ваш сырыктылын (рушым тыгыдэ калык ваштарэш марийым татар ваштарэш молат). Садланак ожно Кавказыштэ чэчэн, грузин-влак эрэ кредалыныт, йэврэй калыкым пытараш погрэм (пуштэдымаш) лийэдэн. Молан тыгэ?

Түрлө шэмэр калык ваш-ваш сырэн илат гын, пойан-влакым огыт уж, ышкэ тушманыштан вэс калыкым шотлат. Тыгэ кугыжан правительство ышкэ ұмыржым шуйы-нэжэ ыльэ.

Пойан-влакын шонымышт ыш шу. Октябр рэволюцо тыгыдэ калык-влакланат эрыкым пуыш. „Чыла шэмэр ик гайак“ маньэ.

Ындэ лучко ий Совет Ушэмыштэ татар, чуваш, одо, башкир, мордва моло шэмэрат, комунист партий вуйлатымэ дэн социализмым ыштат. Калык дэн калык ойыркалымаш укэ. Чыла шэмэр пойан ваштарэш кучэдалэш.

Пойан-влак тошто илышым мөнгэш пөртылтынэшт. Калык дэн калыкым ваш сырыктэн, социализм ыштымаштэ чаракым шындат. Адак угыч шэмэр шуйышкө күзэн шичнэшт. Руш-влакым тыгыдэ калык ваштарэш шогалташ, молым руш калык ваштарэш шогалташ, ваш-ваш сырыктылаш толашат. Умылдымо, пычкэмыш шэмэрат тидэ ойыш пурэн кэртэш. Тыгэ руш коклаштэ великодэржавный шовинизм (тыгыдэ калыкым ужмо шудымаш, мыскылымаш монь) адак узкий национализм (мутлан: марий калыкым вэлэ шынчымэ, тушман-

лан кэч пойан, кэч нужна вэс калык-влакым шотлымо) лэктэш. Нинэ социализм ыштымаштэ кугу чаракым шындат. Кызытсэ жаплан эн осал вэликодэржавный шовинизм. Тудын дэн чот крэдалман.

Вэликодэржавный шовинизм кугу йынг коклаштэ вэлэ огыл, йоча коклаштат эсогыл, пионьэр-влак коклаштат уло.

Тэвэ Шэрнур районысо Руш-Шой ШКМ-ым налына. Тушто утларакшэ руш йоча тунэмыт, марий кокла гычат уло. Школышто комсомол йачэйкэ, пионьэр отряд уло. Тугэ гынат, тушэч вэликодэржавный шовинизм лэкшашыжэ укэ, чот вожэштын.

Шэкарьов Миклай, Клэшнин Микалэ, Швэдов Элэксэ, Свинин Элэксан, Свинин Пэтыр, Костромин Элэксэ, Чэрнова Вэра, молат пионьэр улыт гынат марий тунэмшэ йоча-влакым „чэрэмис“ маным мыскылат. Тилэ вэликодэржавный шовинизм огыл мо? —Вэликодэржавный шовинизм. Совет школышто шэмэр йоча-влак ваш-ваш пурэдал илаш тунгалыт гын, сай тунэмын кэртыт мо? Социализм ыштышэ лийын кэртыт мо? Укэ, укэ! Пырчат укэ. Ваш-ваш пурэдалын илымаш пойан-влаклан полша, нуным куандара. Пионьэр-влаклан тыгэ ышташ кэлша мо?

Руш-Шой ШКМ-ыштэ Кисэльов Васлий тунэмэш. Тудо кё тугай? Тудо пионьэрыштэ ок шого. Ачажын кок пачашан пёрт, тулэч посна эшэ ик пёрт уло. 1929-30 ийыштэ 4 имньыжэ ыльэ. Кулак игэ, кулак мурымак мура. Тудат вэликодэржавный шовинизм шараш уло вийжым пыштэн пижыш. Йужо пионьэр ышт—кулак игэ ойыш пурэн „чэрэмисын“ маным мыскылат. Тидэ „пашаштэ“ Шэкарьов Миклай пэрвой вэрым налэш. Садланак Р-Шой ШКМ-ысэ пионьэр, тунэмшэ-влак Кисэльов дэн Шэкарьовлан выговорым пуэныт.

Пионьэр тунэмшэ-влак! Кузэ шонэда? Кисэльов Васлий гай тунэмшылан Совет школышто вэр уло мо? Тудын дэн мом ышташ? Ышкэ шонымыдам возыза.

Р-Шой ШКМ-ысэ пионьэр-влак: Шэкарьов, Свинин Элэксан, Свинин Пётр, Костромин Элэксэ, молан марий тунэмшэ-влакым мыскылэда, кёлан полшэда, пионьэр сэмын ыштэда мо?—Вашмутым пуза!

Чыла пионьэр, тунэмшэ-влак! Школыштыда интернациональнэ воспитаньэ паша кузэ шында-тын (марий, руш тунэмшэ-влак кэлшэн илэда мо, вэс кугыжаныш пионьэр, шэмэр йоча-влаклан кузэ полшэда) возыза. Чыла ситыдымаш-влакым төрлаташ талын пижын, великодэржавный шовинизмым, узкий национализмымат пионьэр отряд, школна гыч когартэн луктына!

Полушин Йыван.

Кок звэна.

У Торйалыштэ кок школ йыгырэ шинчат. Иктыжэ—Максим Горький лүмэш образцовый марий тунгалтыш школ. Вэсыжэ—Мопр лүмэш руш тунгалтыш школ. Кок школыштыжат пионьэр отряд-влак улыт. Вара кузэ звэна-влак пашам ыштат?

МОПР лүмэш улшо школысо 1-шэ звэнам налына. Тушто 9 пионьэр уло, чыланат тюрлө группышто тунэмыт. „Тидэ звэна нимогай пашам ок ыштэ“ манашат лийэш. Пүтынь Ушэмысэ социалист тангасымаш нэргэн тидэ звэнасэ пионьэр-влак огыт шинчэ. Паша ышташ планыштат укэ. Звэна вожатый —Бирьукова Танья сборым ок ыштэ. Тыштэ ик Бирьукова Тонья гына титакан огыл. Отряд Советат, Швальоват (вожатый) огыт полшо. Пионьэр-влак гын, пашам пэш ыштынэшт, Ленин сэмын тунэмнэшт...

Рэчкин Ваньун звэнаштыжэ йөршэш вэс паша (Образцовый школ пэлэн улшо пионьэр отрядыштэ). Тудын звэнаштыжэ 10 пионьэр уло. Нуно чыланат ик йынн гай йошкар галстукым пыжыктэн 2-шо группышто тунэмыт. Тидэ звэна, 2-шо звэна дэн социалист тангасымаш договорым ыштэн. Рэчкин Ваньун звэнаштыжэ, ышкэ гайжак, чыла пионьэр тунэмаштэ ударник улыт, чыланат сай тунэмаш, школыш коштамаш вэрч чот кучэдалыт. Садланак вэт группышто иктэ гына арифметик дэн шэнтгелан кодэш. Тутлан ударнын тунэмшэ

пионьэр полша. Тунэмашат кэчэ кодыдэ, вараш кодтэ чылан коштыт.

45 минутым тунэмашлан гына эртараш йоча-влак школ вуйлатышэ дэн пырля тунэмаш тўнгалашлан кок кана звонок пуаш лийыч. Пэрвой звонок йоча-влакым класыш пураш ўжэш: чыланат класыш пурышт, кнагам, тэтрадьым, ручкам йамдылышт... Вэс звонок шэргылтэш. Класыш туныктышо пурыш, урок тўнгальэ. Тыгэ урокысо 45 минут тунэмашлан гына эрта.

Ындэ каныш нэргэн. Умаштэ каныш годым йоча-влак шургат, кучэдалыт, тёрштылыт ыльэ. Йужо йоча мўнгышқыжэ какаргышэ мийэн пура ыльэ... Ындэ тидэ жап эртэн. 1-шэ звэна канышым сайэмдыш. Рэчкин Ваньу кэч кунамат мураш модаш тўнгалэш, каныш годым пионьэр, тунэмшэ-влак дэн пырля модэш, альэ мура. Коридорыш радио колышташ, альэ шашкэ дэн модаш кайат. Йоча-влаклан тыгай каныш пэш кэлша. Пуракат укэ, мўнгышкат какаргэн мийэн пурышо укэ. Йоча-влаклан школышто пэш вэсэла!

Пионьэр-влак почэш 2-шо группышто тунэмшэ-влак шокшо кочкышлаш шўрашым, оксам эн ончыч погэн шуктышт. Кэчэ йыда кок урок пытымўнгё тунэмшэ-влак шокшо кочкышым кочкыт. Мўшкыр тэмын, кумыл нўлталтын, тунэмаштэ—ударник—тэвэ тыгэ тунэмаш пэш сай!

2-шо звэна дэн соцдоговорым тўрыс шукташ, социалист таңасымаш пашам чотыш налаш лўмын онгам ыштымэ. Тидэ онгаштэ улшо цифр-влак 2-шо тўшкаштэ тунэмшэ-влакын школлан эн сай ударник улмыштым ончыктат.

Группышто пырдыж газет эрэ лэктын шога. Тушто ончык каймашымат, ситыдымашымат, ударник, йолагай-влакымат чыла ужыда.

Рэчкин Ваньун звэнажэ кузэ паша ышташ примерым ончыкта. Ваньу ышкэжат моло звэна вожатый-влаклан пример. Йоча-влак тэндан звэнада пашам кузэ ышта, возыза!

У СЭМЫН

(Кок кыдэжан йоча пийэс. Кугу Нольа школ илыш гыч).

Модшо, влак:

1. Йыван.
2. Марйа.
3. Качырий.
4. Ольоксандр—руш.

Сайын тунэмшэ, школ пашам сайэмдаш тыршышэ пийоньэр-влак.

5. Пöтыр
  6. Васлий
  7. Туныктышо.
  8. Погынымаш вуйлатышэ—тунэмшэ рвэзэ.
  9. Тунэмшэ рвэзэ—ўдыр-влак (10-15 1 йынг).
  10. Ик тунэмшэ.
  11. Ик рвэзэ.
- тунэмаш öрканышэ, толанышэ - влак.

I К Y Д Э Ж.

Иал школ порт. Устэл, пүкэн. Порт-влак, клас покшэлнэ доска шога. Пырды жыштэ түрö сүрэт, лозунг-влак, час кэчат. Класыштэ Йыван ышкэтак вэлэ. Ышке сэммыжэ „Тунэмза“ почэла-мутым лудэш.

I К О Н Ч Y М А Ш.

Йыван: Шабдар Осыпшэ почэла-влакым тунэмаш ўжэш. („Тунэмза“ почэла-мутым лудэш).
ламутыно, Тидэ почэла мут рвэзэ-

II-шо кончы маш

(Качырий, Марйа, Ольоксандр пурат. Чыланат сумка дэн улыт. Йыван лудым чарна).

Качырий: Йыван, тый пэл йўдымак толынат ала мо? Школыш эрэн ончыч толатыс.

Йыван: Мый малэн кыньэламат, школыш курждэ ом чытэ. Мөнгыштö шуко шогэм гыч, чонлан канысырын вэлэ чучэш.

Ольоксандр: Тудо ударник вэт, школыш эрэн эр толэш.

Марйа: Укэ тудо „начальник“ вэт. Школыш кө йаидар, кө лавран толэшт, удым эскэрэн шога.

Йыван: Школыш ик тунэмшат лавран кыд-йол, лавран тувыр дэн коштман огыл. Чыланат шинчэда вэт: лавра мэмнан тушманна.

Ольоксандр: Э-э-эй санком улмаш. Тогда чистöтам чот наблюдайаш вөрештэш.

Качырий: Айста арудык вэрч кучэдалаш чот пижына.

Чыланат: Айста! Айста!

Марйа: Кө лавран толэш, тудын ўпшыш чо-от кўрына. Ибра вэт! (Воштылэш).

Йыван: укә, ұным күраш ок гынымашаш вожылтараш, ырдыж газетыш возаш күүләш.

Ольоксандр: мә, нуным погынымашаш вожылтарәна!

Йыван: Пырдыж газетыш возәна!

Чыланат: возәна, возәна.

Качырий: кб тунәмаш өркана, школыш ок кошт—тудымат по-

Ольоксандр: Пбтр дән Васлийымат вожылтарыман.

Марйа: Пбтр дән Васлий тәнгәчә йүд маркә урәмыштә курушталыч. Адак тачылан ала кушко кайаш ойлышт.

Йыван: нуно тунәмаш өрканат, садлаң әрә кәчим кодат. Школыш толыт гынат, әрә шургән, молылан мәшайән шинчат.

III кончымаш.

5 рвзәэ, 9 ұдыр тунәмаш толын пурат, сумкаштым партыш пыштат.

Ольоксандр: Пбтр дәнә Васлийым кычкыралын улыда?

Ик тунәмшә: Мый Пбтырым кычкыралым да, изажә „Васлий дәк кайән“ маньә. Васлийын

акажә дәч йодымат „ом шинчә“ маньә.

(Йужо рвзәэ кнагам лудәш, йужо доскаш воза, ваш-ваш сәмынышт кутырат).

Ольоксандр: ну, навәрнә нуно тачә школыш адак огыт тол.

IV кончымаш.

(Ик рвзәэ класыш пура, йолжо пулвуйыш шумәш луман).

Йыван: Уй, уй, йоләтшә, йоләтшәлум вузык вәлыс. Мий вашкәрак ләктын ұшт. (ик-рвзәэ ләктәш),

Качырий: айста муралтәна. Мураш тунгаләш чыланат почәшыжә-мурат).

Йандар йүкан кукужо

Кушто вара муралта?

Куәрлантәт огыл мо, куәрлантәт огыл мо?

Ой муралта, муралта курвлантәт, муралта.

V кончымаш.

(Ик рвзәэ куржын пура).

Ик рвзәэ: Альоксандр Аләк-сәйәвич толәш.

Тунәмшә-влак: айста вәрышкына шинчына.

(Чыланат кнагам луктын лудаш туналыт).

Ик рвзәэ: могай кнага-влакым лудаш пуән ыльә гала?

Ольоксандр: Йбра, йбра шып лий!

Ик рвзәэ: Марйа, тачә тый

йәжурный улат вәт, модан дескатым от ұшт?

Марйа: ұштынам вәлә ыльыс. Адак возгалән шуын улыда?

(Ик рвзәэ воштыл колта).

Йыван: ит воштыл, шып лий!
Марйа: удыркалмыланда шүргыдам ночко шовыч дән лушшам күүләш. Вара ушда пура.

(Ик рвзәэ адак, воштыл колта).

Йыван: шып лий!

(Ик рвзәэ йүкыш лудаш тунгаләш).

VI кончымаш.

Туныктышо пура. Рвзәэ-влак чыланат „зрастьә“ маньт.

Туныктышо: урок тунгаләш

10 минут вәлә кодын. Марйа тачә тый йәжурный улат вәт? Школыш кб толын сгыл?

Марйа: тачэ Пётр дэн Васлий толун огыты.

Ик рвэзэ: Пётр дэн Васлий эр дэнэ шар-гүр дэн лого кучаш кайат ыльэ. Мый нуным кычкы-ральымат „айда тэ тэк коштса“ вэлэ маньыч.

Качыргй: Тэ огыда шинчэ дыр? Пётрым изажэ школыш ок колто. Нунын дэк Ондруп Павыл чүчкыдын коштэш. Тудо колхоз гыч луемо, садлан тудо колхозлан пэш тушман. Пётрын аважымат тудак туныктылэш докан. Пётржэ Васлийым чара.

Йыван: Альёксандр Альёксэйевич! Тока вэт партий Рүдö Коми-тэтым пунчалмутным лончы-лымо годым „пэш толанышэ, тунытышо мутым колыштдымо

тунэмшым школ гыч лукташ лийэш“ манын ойлөнат ыльэ.

Тунэмшэ - влак: Васлий дэн Пётрым школ гыч лукташ, лукташ!

Туныктышо: укэ, мө кызыт огына лук. Йыван, Ольёксандр эрла Пётр дэн Васлийым умыл-тарэн кондыза. Нунын дэн сайын ойлэна. Адак Ондруп Павыл нэр-гэнат сайын умылэн налза.

Йыван дэн Васлий: Йбра, йбра.

Туныктышо: айста ындэ тунэ-маш тунгалына. Могай урок?

Тунэмшэ - влак: лудман!

Туныктышо: Качырий лудаш тунгал.

(Качырий лудаш тунгалэш, моляшт кна-гаштым ончат).

Шовыч вола.

II - шо кыдэж

Тудо пёртак. Тунэмшэ - влак шинчат, Тунэмшэ - влакын түшка погынымашышт. Устэя торыштэ погынымаш вуйлатышэ, пүкэныштэ сэркалшэ. Туныктышо тунэм-шэ - влак коклаштэ шинча.

Погынымаш вуйлатышэ: погы-нымашым почмылан шотлэм, Он-чыпаш наша тыгайэ: школышто социалист тангасымаш шарымэ нэргөн. Йбра?

Тунэмшэ - влак: Йбра, йбра!

Погынымаш вуйлатышэ: Ти-дын нэргөн Альёксандр Альёк-сэйевич ойлэн пуа.

Туныктышо: йолташ-влак! Пав-риеклаштэ, заводлаштэ пашазэ-влак пашам тангасэн ыштат. Сад-лан ышкэ кугу планыштым жап шудэ, ончыч тэмат. Ленин „со-циалист тангасымашым кумдан шараш күлэш“ манын.

Тунэмшэ - влак: Ленин ойым шукташ өрө йамдэ улына!

Туныктышо: Шинчымашым налдэ, социализм ыштэн мош-тышо йын лийын огына кэрт. Мэмнан школышто сай тунэм-

шат, почэш кодшат улэ. Чыла-лан сай тунэмашлан вап-вап тангасыман. Иктэ - вэсым поктэн шуын, почэш кодшо-влаклан пол-шыман. Рүдö пионёр бюро Сө вэт Ушэм кумдыкэш сай пионёр отряд школлан танганимашым эртара. Тунэмшэ пашам, пионёр отряд пашам сай шындышэ-влаклан прэмий лийэш. Мэмнан школланат, кажнэ пионёр, ту-нэмшылан тангасэн тунэмаш пиж-ман.

Марйа: мый школыш кэчэ ко-дыдэ кошташ, сай тунэмаш, ыш-кэмым йандар кучаш тунгалам. Тыгак ышташ Васлийым ўжам.

Васлий: Марйан ой дэн кэл-шэм. Эшэ „Пионёр йүк“ журнал налаш лийам.

(Ольёксандр, Качырий, Марйа, Пётр, Йыван ала мом пэш кутырат).

Погынымаш вуйлатышэ: Туш-то шып лийза.

Йыван: (кынбэл шогалешат) Мыланэм мутым ну.

П. вуйлатышэ: Ойло.

Йыван: Мә IV-шә групышто тунәмшә - влак III-шо групым социалист таңгасымашкә ұжына. Мә тыгай паша - влакым ышташ лийына: кәчә йыда школыш кошташ, сай тунәмаш, ышкәнам сай кучаш, класым йандар кучаш, каныш жап годым мурым, модышым эртараш.

Марья: әшә чылалан „Пионьәр йүк“ журналым налаш.

П. Вуйлатышә: III-шо груп кәл-шәда мо?

Тушка йүк. Кәлшәна, кәлшәна!

Васлий: мыйын шотышто Кук-шо - корәм школышто тунәмшә - влакым социалист таңгасымашкә ұжаш күләш. Договорым учком ыштыжә.

П. вуйлатышә: кө күзә шона?

Ик рвәзә: Васлийын ойжо дән кәлшәна.

П. вуйлатышә: кө Васлийын ойжо дән кәлшә, кидым нәйтәлгә! (Тунәмшә - влак чыланат кидым нәйтәт).

Пөтр: мыланәм мутым пуза!

П. вуйлатышә: ойло.

Пөтр: йолташ - влак! Мый школышто түрлө йонгылыш пашам ыштәнам. Бнде ышкә күлдымаш пацамын осалжым улылән нальым. Партий Рүдө Комитәтым школ нәргән лүкмо пунчалмут-шымат ыңгыләнам. Тока мый авамын ойжо вәрчын шуко кәчым кодышым. Авалжым кулак ондроп Павыл туныктән. Бнде кәч могай күләш пашалан большә викла пижам, кулак ой вәштарәшә чот кучәдалаш тунгалам. Тачә кәчгыч мый ышкәмым ударниклан шотләм. Школ пашам у сәмын ышташ, у корно дән колташ большәвикла пижам. Шинчымаш налаш әрә йамдә улам!

(Чыланат Интернационалым мурат. Пионьәр - влак салутым пуат).

Шовыч вола.

Комсомолын ўшанлэ алмашыжэ.

Тачэ урок пытымэ дэч ончычак пионьэр отрад вожатый Йыван тольо. Туныктышо-влаклан дэч урок пытымөнгө чыла тунэмшым кодаш кўштыш.

Урок-влак пытымөнгө чыла тунэмшэ IV-шэ груп тунэм-мэ класыш погынышт. Кутырат, воштылыт—ик манаш мўкшла рўжгат.

— Вожатыйна туныктышо дэч кайэн. Тудын толмэш айста ик мурым муралтэна—2-шо звэна вожатый Начи маньэ. Тудо кэч кунамат мураш, модаш муын тучэш.

— Могайым?

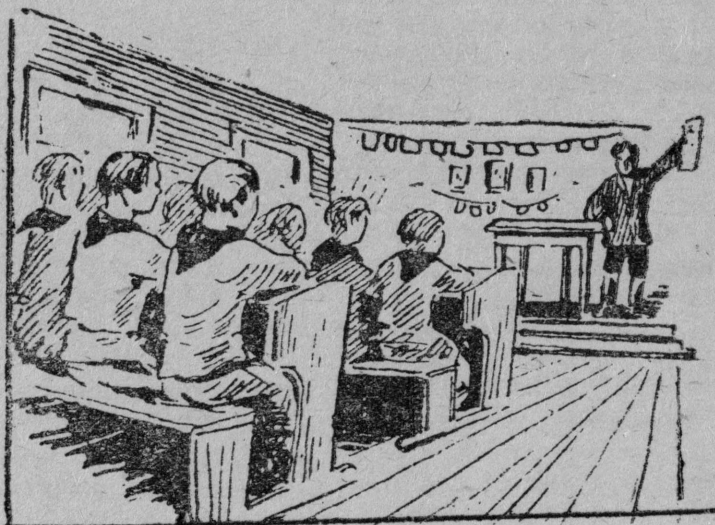
— „Мэ улына пионьэрым“—Кори кычкыра.

— Айста—тўшкан кычкырат.

„Мэ улына пионьэр
Совэт-власын йочажэ
Тўнья шэмэр калыкын

Комунистын игыжэ“—класыштэ шэргылтэш.

— Комунист игэ-влак, пашазэ калыкын пашажым шукташе йамдэ лийза!—ала мо гутлаштэ класыш пурэншогалшэ Йыван шыргыжалын пэнгыдын пэлэштыш.

— Эрэ йамдэ улына!—пионьэр-влак чыланат кыньэл шогалын, салбутым пуэн, руж кычкыралыч. Йандар йўкышт дэн окна йанда чытралтэ.

— Рвэзэ-влак, кызытэш мурымашым чарныза. Кызыт ик кугу паша нэргэн ойлэн налына, вара муралтэнат модынат кэртына.

„Мом гын?“—чыланат шонэн, пылышым шогалтэн Йыванын ойлымыжым колышташ тўнгальыч.

— Кө тэнтгэч „Рвэзэ комунар“ альэ „Марий комун“ газетым лудын?—Йыван йодо.

— Мый—Кори кидым нөлтальэ.

— Мыйат—Начи маньэ.

— Мыйат...

— Мыйат...

— Мыйат...

— Тыгэ иктаж 20 йоча кидым нөлтальыч.

— Тыгэжэ пэш сай. Тушто мо нэргэн возымо? адак Йыван йодо.

— Утларакшэ марий комсомол зайом нэргэн—

Кори пэлэштыш.

— Кө шинча: мо тугай марий комсомол зайом?

— Марий комсомол зайом—„Вичийашлыкын нылымышэ шуктымо ий“ зайом шараш полшышо зайом. Тудым комсомолэс, пионьэр-влак, молат налын кэртыт—Вэрук кыньэл шогалын кутырэн пуыш.

— Чын, марий комсомол зайомым моло зайом сэмын ужалаш, надаш ок лий. Тудо—обязательство шот. Мыньар тэнтгэаш марий комсомол зайомым налат, тунарашым „Вичийашлыкын нылымышэ шуктымо ий зайомым“ ужалман. Комсомолэс, моло кугу йынг-влаклан комсомол зайом облигацым ышкэт-ышкэт налман, пионьэр отряд, школ тўшкан налын кертэш—Йыван ойла.

— Вара зайомжо мыньар тэнтгэаш уло?—Таис йодо.

— Комсомол зайом чылажэ 900 тўжэм тэнтгэашым лукомо. Молан?—Тынар тэнтгэлан Облас мучко зайом шарэн шуктымо огыл. Зайом облигацэ чылажэ кум тўрлө уло: 30 тэнтгэаш, 50 тэнтгэаш, 100 тэнтгэаш—манын Йыван комсомол йачэйкэ гыч кондышо йошкар тўсан, Лэнин сўрэтан комсомол зайом облигацым ончыктыш. Вара кум облигацым клас кум-

дыкэш ончыкташ колтыш. Йоча-влак ончэн пытармөнгө адак кутыраш тўнгальэ.

— 30 тэнтгэаш облигацым налат гын, „Вичийашлыкын 4-шэ шуктымо ий“ зайом облигацым кумло тэнтгэм 1-шэ Дэкабрлан ужалэн пытараш, 50 тэнтгэашым—15-шэ Дэкабр мэркэ, 100 тэнтгэашым 1-шэ Йанвар мэркэ ужалэн пытараш срок ыштымэ.

— Ужалэн от пытарэ гын, ышкэ оксам түлэт!—Ондри маньэ.

— Йонгылыш лийат. Срокишто ужалэн шуктэт гын, ты-йын облигацэт модышыш пура, от шукто гын, кунар ужал-мэтлан оксам, кодшо облигацымат мөнгэш пуэт.

30 тэнтгэаш облигацэ-влаклан модыш 15-шэ декабрштэ лийэш; 200 тэнтгэаш модыш—1, шүдө тэнтгэаш—2, 50 тэнтгэаш—15, 25 тэнтгэаш—35 да 10 тэнтгэаш—75.

50 тэнтгэаш зайом облигацын модышыжо 1-шэ Йанварыш-тэ лийэш. 200 тэнтгэаш—2 модыш, 100 тэнтгэаш—4 модыш, 50 тэнтгэаш—20, 25 тэнтгэаш—35, 10 тэнтгэаш—100 модыш лийэш.

100 тэнтгэаш облигацын 15-шо Йанварыштэ: 500 тэн.—1, 200 тэнтгэаш—2, 100 тэнтгэаш—4, 50 тэнтгэаш—15, 25 тэнтгэаш—40, 10 тэн.—100 модыш лийэш.

— 500 тэнтгэжым гына модын налашэт!—Кори пэлэштыш.

— Чыланат „шу-у“воштыл колтышт.

— Зайом шараш пижат гын, налатат—Йыван пэлэштыш.

— Молан тидэ зайомым лукмо маньыч Сайын ыжым умло—Типс йодо.

— Ну, рвэзэ-влак, кө сайын шинча, ойлыза-йа!

— Альэ мэркэ Марий Обласыштэ 900 түжэм тэнтгэаш облигацэ калык коклаш шарэн шуктымо огыл. Садлан 900 түжэм тэнтгэаш марий комсомол зайомым лукмо,—Кори кы-ньэл шогалын каласыш.

— Молодэс улат, Кори! кушэч тынар шинчэт?—Йыван маньэ.

— Мый газетым эрэ лудам—Кори ваштарэшыжэ ойлыш.

— Кө эшэ йодэш, йодса.

— Вара зайомжым чылааланат ужалаш лийэш мо?—Начи маньэ.

— Йаллаштэ кө зайомым налын огыл, чылааланат ужалэн кэртыда. Колхозник-влак коллэктывнэ подпискым ыштэныт гын, нунылан ужалаш ок лий. Туныктышо-влак тэвэ түшкан

подписаһыңыт, нунылан тә школышто ужалән оғыда кәрт. Мөңгыштышт ышкә кумыл дән налыт гын, ужалән кәртыда. Ыңлышда?

— Зайомжым мо шот дән шараш?—Сәмон йодо.

— Йалыштыда пөрт йыда умылтарән кошташ вәрәштәш, ышкәт оғыда кәрт гын, комсомольәс-влак дән, коктын-кумытын коштса. Адак выигрышный таблицым налын кажнә йыңын модын налмыжым тәргыза!—Йыван умылтарыш.

— Мә 1-шә звәна да IV-шә тўшкаштә тунәмшә-влак 250 тәңгәаш зайомым налына. Мыйак кок 30 тәңгәаш комсомол зайом облигацым налам, молымат ўжына—Кори маньә.

— Мә 3-шо группо да 2-шо звәна дән 200 тәңгәаш облигацым налына!—Начи маньә.

— Мә кокымышо груп—150 тәңгәашым—Сәмон кычкыральә.

— Мә 1-сә тўска ыскәнән окса дән коло тәңгәасым налына—изи Ваньу ойла.

— Нинә ой-влак дән кәлшәда?—Йыван йодо.

— Кәлшәна-а—йоча-влак кычкыральыч.

— Мый ик тәңгәашымат ом ужалә, тә айда тәк ужалыда! Пөрт йыда кошташ күчызә омыл—Ондрй ойла. Чыланат тудым ончал колтышт.

— Наләт огыт.. Айда тәк кулак мурым муро. Чыла ачатәк ойлән чай, колхозланат тудо тушман. Рвәзә-влак! мә налына вәт!—Кори маньә.

— Налына!—йоча-влак кычкырат. Вара Йыван пионьәр, тунәмшә-влаклан зайом облигацым пуәда.

— Айста ындә тўгә ләктын и зиш модына—Начи маньә.

— Айста! Айста! чыланат куржын ләктыч. Вара Йыван „йошкаргә дән ошо-влак“ модышым ончыктыш. Модын пытармөңгө: „пионьәр-влак, зайом шараш йамдә лийза!“—Йыван маньә. „Эрә йамдә улына!“ манын пионьәр-влак мөңгышт кайышт.

* * *

— Кори мөңгыжә мийән пурыш. Вигак оңавалнә ала мом кычалаш тўнәльә.

— Мом шәңәт? Альә кочкынат шуктән отыл, вигак кнагам кучынәт ужат?—аважә пәләштыш.

— Кочмо гала, зайомым шараш күлэш. Йалыштына чылажак облигацышт модын налмэ нэргэн огыт шинчэ. Мый чыла модышын (выигрышын) таблицым погэнам. Тэвэ чыла-чыла уло.

— Пөртышкө Корийын ачажэ пурыш. Аважэ кочкаш погыш. Вара кочкаш тунгалыч.

— Ачий, мый тачэ 60 тэнгэш зайомым ужалаш налым.

— Ужалэнжэ кэртат?—ачажэ йодо.

— Кунам ом кэрт. Тидланак вэт пионьер улам. Тэвэ иктаж 10 тэнгэшым тый налат...

— Мыйын улыс...

— Эргычлан вэрчын....

— Колхозыштат пуэн улыт да... аважэ пэлэшта..

— Эшэ налыда. Вэт зайом оксажэ 5 ийаш планым 4 ийыштэ шукташ кайа. Тидэ 10 тэнгэ дэн колхоз-влаклан машиным шуко лукташ полшэда. Кутло тэнгэш облигацыме ужалэн пытарэм гын, ала иктаж 25 тэнгэм модын налам. Тый 10 тэнгэш облигацэ дэн налат.

— Ну, йбра, налам. Оксамат лачак уло.

— Вот йорыш. Мый Сэмон кугызай дэк куржам. Чийэн, лэктын куржо.

— Эй рвэзат, сайын кочкын шинчымыжат укэ-с. Урокым тунэмэш, зайом дэн куршталэш—Корин аважэ пэлэштыш.

— Талэ йоча тудым ончэн кумыл нөлталтэш. Кугу ли-йэш гын, мэмнан гай ок лий. Йбршэш вэсэ—у йэн кушкэцэ—Корин ачажэ маньэ.

Кори мөнгө гычшэ лэктат, колхозышто шогыдымо Сэмон кугыза дэкэ мийэн пурыш.

— Кутырэда?

— Пэш кутырэна.

— Сэмон кугызай, мый тый дэкэт толынам. Тыйын зайом облигацэ-влакэт шуко уло вэт?—Кори йодо.

— Улашыжэ уло да, толкыжо шагал. Модын налмашат укэ, оксам локтылын гына налынам. Садланак пытаргыш зайомым налмаш укэ-с.

— Иктаж кана провэрайэнат, укэ?

— Шукэртак сэльсовэтыш мийэн ончэнам ыльат, тулэч вара укэ.

— Укэ гын кондо, мый ончэм—Кори маньэ.

Сэмон кугыза облигацым онгавач волтэн, Корилян кучыктыш.

— Сэмон кугызай, тый 25 тэнтгэш облигацэтлан 7-шэ тиражыштак модын налынат.

— Кунарэ?

— Витлэ тэнтгэм.

— Кай!

— Кай огыл, чынак.

— Оксажым кө пуа?

— Эрлак сэльсовэтыш кайэн 75 тэнтгэм налын кэртат.—

Витлыжэ—модыш, 25 тэнтгэжэ облигацэтлан,—Кори оила.

— Кугызай, ындэ зайомым налат? Вэт тидэ зайом дэн кунам гынат модын налат. Адак кугу паврик-завод ышташат полшэт, иктаж кумло тэнтгэашым налат вэт?

— Коло тэнтгэашым налам, оксажым эрла пуэм, йөра?—

Сэмон кугыза маньэ.

— Йөра, эрла толам, кызытэш чэвэрын—Кори вэс пөртыш лэктын кайыш.

Тыгэ кум кэчэ коклаштэ Кори 60 тэнтгэш зайомым ужалэн, моло йолташыжланат полшыш. Тудын звэнажэ, IV-шэ груп—вич кэчэ коклаштэ 250 тэнтгэш зайомым ужалышт. Начин, Вэрукын звэнажат арньа гыч ышкэ мутыштым шуктышт.

Чын нунылан йөсыжат логалын. Йужо вэрэ нуным вурсэнат луктыныт. Уланжэ түрлө сэмын мыскылэныт. Тутэ гы-

нат, нуно шэнгэк чакнэн огытыл, комсомол вуйлатымэ дэнэ тыгай кугу сэнгымашым ыштэныт.

* * *

Ик кана школыш район комсомол комитэт гыч пионьэр буро вуйлатышэ тольо. Тудын дэн пырлыа вожатый Йыван, сельсовет гыч ик йэнг тольычат, йоча-влакым погаш кұштышт.

Токасэ сэмынак йоча-влак IV-шэ груп класыш погынышт. Шып шинчат.

— Йолташ-влак! Тэндан пионьэр отряд дэн школ зайом шарымаштэ мэмнан районлан пэрвой вэрэм налыныт. Садлан райисполком дэн райкомол тэндан отряд дэн школлан йошкар гистэ, финударник-влакым: Удалов Корийым—20 тэнтэ окса, Вэсэлова Начийым—15 тэнтэ, Смэлова Вэрукым—10 тэнтэдэн, эдак Йыван вожатыйдам пашам моштэн ыштымыжлан—25 тэнтэ окса дэн пөлөклаш ыштэныт. Наза, пөлөкдам кучыза!

— Тидэ йошкар тистым налын, мэмнан отряд ончыкыжат пашам большэвикла ышташ тунгалэш!—Кори тистым нальэ.

— Комсомолын—ўшанлэ алмаштышышт-влак зайом шараш йамдэ лийза!—райбу́ро вуйлатышэ маньэ.

— Эрэ йамдэ улына!—класыштэ ваштарэшыжэ шэргылтэ.

ПОЛИТИКЫМ САЙ ТУНЭМЗА!

1-шэ пионьэр (шүлэшт-шүлэшт куржын пура. Упшб шала, галстук-шо брдыш кайэн) Мыйым кучыза, пидса! Нигушкат ида колто!

2-шо пионьэр (руалтэн куча) мо лийынат? Шот дэн ойло.

1-шэ пионьэр: тый вуй йырэт сайрак шоналтэ йа... Тэнгечэ пазарыш мыйышым. Ышкэ шинчам дэнак ужым вэт... Пазарыш калык нэш шуко толын. Ик тэрыштэ парэнтэ, вэс тэрыштэ—шыл; кёршбклаштэ—ү, торык, муно, ковышта. Ай, вуйэмат коршта.

2-шо пионьэр—мый ом ынглэ тый молан брынат?

1-шэ пионьэр. Мый дэчэм ойырло! Караул, спэкулянт-влак! кычкырэн, милиционьэр дэк куржам.

2-шо пионьэр: ну, вуйат...

1-шэ пионьэр: чытэ, ойлаш эрыкым пу. Кэчывалым, шинча орак оталкалатыс, мо томаша. Тидэ мо шот—ойлэм. Милиционьэр йўкын воштыл колтыш. Мо томаша? Милиционьэрын ушыжо кайэн ужат?

Пикшла вэсэ дэк шикшалтым.

Тыгэ, тыгэ эшэ тугэ...

Тый газэтыштэ лудынат? тудо пэлэштыш. Умбакыжэ колышташ ыжым тўнал.

2-шо пионьэр —Тыгэжэ тыгэ да...

1-шэ пионьэр (удэтлэн) тыгак. Кумышо милиционьэр мыйын шинчашкэм ончалыат „эшэ пионьэр улат!“ гына мапье. Чылаштынат ушышт кайэн мо? Альэ... Альэ...

2-шо пионьэр: Альэ...

1-шэ пионьэр: альэ ышкэмын ушэм кайэн. Йолташ, мыйым чот кучо. Укэ гын, иктажым сисыртэм.

2-шо пионьэр—эй пуста вуй. Рвэзэ-влак! Палыза йа: газэтыш мом возымо улмаш? Милиционьэр газэтыштэ мо нэргэн лудаш ойым пуэн.

(Зал гыч йоча-влак вапмутым пуат).

2-шо пионьэр: Тудлан ВКП(б) Рүдö комитэтын пунчалмутшым айста ушэштарэна.

1-шэ пионьэр: шойыштат, шойыштат. Мый уштымо улам гынат, изиш шинчэм вэт. Чын пионьэрла кэчэ йыда, чўчкыдынакынат газэтым лудам. „Пионьэрская правда“ “Рвэзэ комунарым“, „Пионьэр йўкым“, „Правдым“ чыла иктэш, альэ посна арныа йыда лудам.

2-шо пионьэр: брмаш! Чынжымак ушыжо кайэн аман? Кэч изишлан чарнэм ыльэ. Ок кўлым кукта.

1-шэ пионьэр—ышкэ куктэт. Мый школышто тунэмам. Политик тунэмме кружокыш коштам. Мом йодат, тудым шинчэм. Уло тўныасэ илыш нэргэн чыла каласэм. Тугэ гынат, вашкэ мондэм. Иктаж мом лугёнам гын, занатым. мктэж вич кана кодэнам. Нимат огыл.

2-шо пионьэр—кэч ик минутлан шып лий! Айста рвэзэ влак тидэ шойачым туныктэна. Чын шинчымашнам ончыктэна, кокла

гыч тэндан шинчымашдамат тэргэна. Мый йодышташ тунгалам. Ваштарэшэм кучык вашмутым пуза йбра? (түрлө политик йодмаш-влакым пуэда, йоча-влак вашмутым пуэдат, вашмут пуэдымашкэ йоча-влакым шуко ушаш тыршыза. Йодмаш-влакым тунуктышо, вожатый дән пырлыа ончыч возэн йамдылза).

1-шэ пионьэр: Мо шотан онгай! Кушэч чыла тидым палэда, чыла ышкээк палэн налын улыда?

2-шо пионьэр: мэ газэтым лудына, садлан чыла шинчэна. Тыланэтат газэтым лудман, вара ушэт ок кай. Кө газэтым ок луд, тудо нимат ок шинчэ. Чылан газэтым лудса.

ОНГАЙ ТУНЫКТЫШО.

Мыйым палыза:

Мэмнан у тунуктышына пэрэмэн годым класыш пурышат тыгэ возэн шындыш:

$3 \times 3 =$	$7 + 2 =$	$6 + 3 =$
$1 + 2 =$	$4 - 1 =$	$17 - 14 =$
$27 - 26 =$	$8 - 7 =$	$7 - 6 =$
$7 \times 2 =$	$10 + 4 =$	$20 - 6 =$
	$3 \times 5 =$	$150 : 10 =$
	$15 : 5 =$	$18 : 6 =$
	$4 + 5 =$	
	$4 \times 6 =$	

— Мыйын лүмэм, ачам лүм, памильэм тыгайэ. Ынгылышта?—тунуктышо маньэ.

— Нымат ыжна Ынглэ!—чыланат кычкырална!

— Тунарак Ынгылаш ок лий мо? Икымышэ мэнгэ—мыйын лүмэм, кокымышэ мэнгэ—ачамын лүмжө, кумышо мэнгэ—мыйын памильэм. Задачым ыштыза, вара ынгылэда. Огыда ынгыло гын, мый полшэм. Ну, кумытын доска дэк лэкса йа!

Чыланат воштыл колтышна. Альэ маркэ доска дэк иканаштэ кумытын лектын тунэмын огынал, эрэ

ышкэт-ышкэт вэлэ лектына ыльэ. Микуш, Вайсук, Сэргэ доска дэк лектын, ышкэ задачэ мэнгышт дэк шогальыч. Пор падрашым кумытэ катэн, задачым пэш писын ыштэн шуктышт.

— Чыла йамдэ?—тунуктышо йодо.—Ындэ задачэ-влакым уштын, отвэтыштым кодыза.

— Тыгэ?

— Тыгэ. Тидэ—

мыйын лүмэм,	ачамын лүмжө,	памильэм.
9	9	9
3	3	3
1	1	1
14	14	14
	15	15
	3	3.
	9	
	24	

— Лудын кэртыда? Укэ? Ну пэрвой каналан мый полшэм.

Тунуктышо адак доска дэк мийышат, тыгэ кок корным возэн шындыш:

а	б	в	г	д	е	ж	з	и...
1	2	3	4	5	6	7	8	9...

— А!... Чылан кычкырал колтышна. Кычкыралмына дэн омсат почышто. А-а!—ындэ чыла палэ. Тыйын лүмэт...

Тидэ жапыштэ звонок лийэ. Ту-нэмаш шична.

Урокишто.

Урокишто туныктышо доскаш тыгэ возэн шындыш.

$$\begin{aligned} 3 \times 37 &= \\ 6 \times 37 &= \\ 9 \times 37 &= \\ 12 \times 37 &= \\ 15 \times 37 &= \\ 18 \times 37 &= \\ 21 \times 37 &= \\ 24 \times 37 &= \\ 27 \times 37 &= \end{aligned}$$

Йоча-влак, тэвэ тыланда задачэ. Влак, кө ончыч ыштэн шукта, тудлан ик фокусым туныктэм.

Йоча-влак чыланат задачэ-влакым ышташ тўналыч, кажныжэ эн ончыч пытарнэжэ.

Вайсук пэш вашка. Тудо йлым луктын, парт ўмбак онжо дэн возын, уло вий дэн пэш шотла.

$$\begin{array}{r} 37 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

— Кум кана шымыт коло иктэ. Иктым возэм, коктыт—ушышто. Кум кана кумыт—индэшэ, да кумыт—латиктэ.

$$\begin{array}{r} 37 \\ \times 3 \\ \hline 111 \end{array}$$

Качыри задачым кузэ ышта—энонэн шэнгэкшэ ончальэ. Качыри элшинчажым кумалтэн доскаш онча. Тудо возашат тўналын огыл.

— Ончылтэм!—Вайсук куаныш. Адак пэра дэн удыркалаш, йышт шотлаш тўнальэ:

$$\begin{array}{r} 37 \\ \times 6 \\ \hline \end{array}$$

Куд кана шымыт—ныллэ кокыт. Кокыт возэм, нылыт ушышто. Куд кана кумыт латкандашэ, да кудыт =22.

$$\begin{array}{r} 37 \\ \times 6 \\ \hline 222 \end{array}$$

Индэш кана шымыт—63. Кумыт возэм, кудыт ушышто. Индэш кана кумыт коло шымыт, да кудыт =33.

— Иван Иванович! мый пытаршым—кэнэта Качыри пэлэштиш.

— Вайсук ўрмыж дэн тўршталтэн колтыш. Йыр-ваш ончальэ. Качырин парт ўмбалныжэ йандар тэтрадь кийа.

— Укэ ыштэн огыл, шутитла дыр?—тудо шоналтыш.

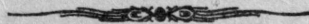
Качыри доска дэк мийышат отвэт-влакым возэн шындыш.

$$\begin{aligned} 3 \times 37 &= 111 \\ 6 \times 37 &= 222 \\ 9 \times 37 &= 333 \\ 12 \times 37 &= 444 \\ 15 \times 37 &= 555 \\ 18 \times 37 &= 666 \\ 21 \times 37 &= 777 \\ 24 \times 37 &= 888 \\ 27 \times 37 &= 999 \end{aligned}$$

— Молодэтс улат—Иван Иванович маньэ. Кузэ ыштэнат? йодо.

— Качырин ойлаш тўналшашыжэ годым звонок лий.

— Качыри задачэ-влакым кузэ ыштэн палыза, вэс урокишто йодам, Качырилан ик фокусым ончыктэм Иван Иванович маньэ.

ТОШТО ШКОЛ.

I

Занәтгә тўнгалъэ. Мишан дәнэ ик партыштэ йыгырэ швинчәна. Альэксандра Афанасъйэвна урокым йодышташ тўнгалъэ.

— Миша Йупров, урокэтым каласэ—шоктыш.

— Сэнокос.

— Тугэ. Каласэ.

Миша ойлаш тўнгалъэ. Урокшо рушла возымо гынат, туньктышо марийат, марла ойлэна.

— „Ик эрдэнэ Кольа ачашт авашт шудо ышташ кайаш тарванат. Кольажат нунын пэлэн... Кайат. Олыкыш шуыт. Кольа энэр дэк корэмыш кол кучаш кайа...

— Молан йалт кнагаштэ возымо гай от ойло. Шич! А. А. кычкырал колтыш.

— Мо кызыт шудо солымо жап огыл да... мый эркыракын пэлэштишым.

— Шып!—А. А. уло кэртмыжэ дэн кычкыральэ.

Вара вэс рвэзэ-влакым йодышташ тўнгалъэ. Моло чыланат урокым каласышна.

II

Каныш жап годым класыштэ куршталына. Ик пырдыжыштэ кугыжан сўрэтым ўлыкырак сакымэ. Миша мыйым шўкал колтыш. Мый кугыжан сўрэтыш мийэн энэртышым. Кугыжан сўрэт кушкэдалтын ўлкө волэн возо. Павыл (торговойын эргыжэ) А. А-лан каласаш куржо.

Ал. Аф. шыдын, тура ончэн толэш.

— „Тачэ логалэ-эш!“—шўмна шижын. Чынак А. А. пэрвой Мишам руалтыш. Ўпшө күчык, сандэнэ пылышыжым пэш чот күрэш.

— Ай-й... Ай!.. Мый огыл вэт!.. Ай!..—Миша кычкыра.

— А-а, тый огы-ыл?.. Тыгэ тыйым туныкташ күлэш! шоктыш. Иктажэ кок кана вуй воктэнжэ совыш.

Мыйэ утлаш манын кайаш гына тўнгалым... руалтэн кучыш вэт. Мыйын ўпэм кужу. Кок кидшэ дэнэ, шорык мэжыш кэчалтмыла, мыйын „клопышкэм“ (ўпышкэм) кыртмэн кэчалтат „лыз-лоз, лыз-лоз“ кок могырыш мыйым шупшкэдаш тўнгалыэ.

— Ыйэ-э... Итэ, Ал. Афанасьевна, итэ!.. Айэ-э!..— мый кычкырэм.

— А-а, итэ мо?..

— Огым, товатат огым!.. — ойлаш тэчэм. Мланэм ойго... Вуй „чыдэ - чодо“ вэлэ чучэш... Моло йоча-влаккан сэралэ... Воштыл вэлэ шогат. Пыкшэ рўзымым чарныш.

Мишан дэнэ коктын ик угылыш йымэн шогалын улынат, нбуслэн шогэна. Миша тарай гай йошкаргышэ пылышыжым нийалткала, мый вуйэм нийалкалэм. Вуй коваштэм тўкалташат ок лий, пэш коршта. Ўпэм кучэн шупшыл ончышымат, парнья ора кўжгыт нарэ лэктэ.

— „На мэста!“—шоктыш,

Тунэмшэ-влак чыланат классыш пурэн, вэрышкышт, парткоклаш шинчыч. Мэмнан шинчаш тўнгалмына годом А.А. Мишан дэнэ когыным руалтэн кучышат, конга лукуш нынгайэн:

— „На колени!“—пэлэштыш.—Вэс кана кугыжан сўрэтым огыда кушкэт!—умбакыжэ йэшарыш.

Конга воктэн пулвуй дэн сукэн „на колени“ шична. Изиш лиймэкэ кок изи мэшакэш пурсам ойтэн кондышат, А. А. мэмнан пулвуй йымакэ пыштыш. Ышкэ моло тунэмшэ-влакым туныкташ тўнгалыэ. Иктажэ пэл шагат нарэ шинчышнат, пулвуйланна чучаш тўнгалыэ. Пэш коршта. Мэат йол ўмбақына шична.

—Э-э... тэ кузэ шынчэда?... Тыгэ ок лий!-А. А. ужат, пэлэштыш.—Пулвуй дэнэ шинчаш күлэш! Адак пулвуй дэнак шична.

Мыйын пулвуй йымалсэ пурса мэшақыштэм парнья пурымо гайэ рож уло. Парням чыкышым, пурсам кочкашлан лукнэм, ик парнья дэнэ лукташ ок лий. Кок парням өкымэш чыкаш төчышэмла мэшакэт „чор-р“ кушкэдлыш, мушкындо пурымо гайэ рож лийэ. Пурсат „кыр-гыр-гыр-р-р“ кўвар-ўмбал мучко пörтын кайат. Йогышо пурсатым йоча-влак кўвар ўмбач чывыла погэн кочкыт. А.А. кыньэл шогальат, мэмнан дэкэ мийаш тўналшыжла пурса пырчэ ўмбалам йаклэштын, кўвар ўмбаке „лоптырдик“ волэн шинчэ. Пэш чот сырымыж дэнэ, йоча тўшка дэч вожылмыж дэнэ тул шол гай йошкаргыш. Вара линьэйкам налын, мыйым вуй воктэн „лоч“ пэрыш... линьэйка лош тодылалтэ.

— А-а, тый эшэ линьэйкам туга-аш!..—мыйым вурса.

—“Альэксандра Афанасьевна, мый ыжым туго вэт... ышкэ тугышыч...—мый манам.

— Тыйын вуйэт тугэн! Пурсам ўшт!—кычкырал пэлэштыш. Кухня гыч выныкым кондэн, йогышо пурсам ўштын, мэшақыш опышым. А.А. мэшақым нальэ. Вуйэм нийалдышым, пэрымэ олмышто шур кушкын.

Ну, ындэ йара кўвар, ўмбалам шинчыкта!.. Пулвуй тугак ок коршто!..—сэмынэм куанышым.

Укэ... Куанымэм арам лийэ. Пулвуй ўмбақ шындымэ олмэш мыйым кумык пўгыртэн шогалтыш. Йолэм йыгырэ ыштыктыш, кидэм когыньэк ўлкө сақыктыш. Тарваныдэ пэл шататым кумык пўгыргэн шогышым. Шылыжэм „чыдэ-чодо“ вэлэ чучэн, пэш чот шумын.

Канымаш (пэрэмэн) шуо. Наказаньына пытыш! Пытаргыш уроклан отьэтс йакын тольо. Мэ чыланат вэрыштына, отьэтс йакынын класыш толмыжым вучэн шинчэна.

— Отьэтс йакынлан урокым йамдылэн улыда?—Порпир йодо.

— Йамдылэн улына.—мый маньым.

— Могай молитвам тунэмаш пуэн?—адак йодо.

— „Вэруйу“ молитвам.

— Но-о? Мый „да воскрэсьнэтым“ тунэмынам.—шоктыш.

Тидэ жапыштэ клас омса „кочыри-ик“ почылто. Кугу, сур пондаш койо. Мэ чыланат „рўж“ шогальнат: „Здрастуйте!“ — пэлэштышна. О. Й. ваштарэшна пökэныш шинчын, молитвам йодышташ тўнгальэ. Мишан дэн когыньнан молитва ойлымо гала, вуй коршта... Йатырым йодыштмэк, мый дэ-кэмат шуо.

— Казаков, молитву выучил?—йодо. Мыйат „Выучил“... маньым.

— Расскажи!—шоктыш. Ойлаш тўнгальым.

— „Верую во единого отца... творца...“ Вуй корштымо дэн, лўдмэм дэн шомакым мондышым...

— Какого отца?—Бога отца!—О. Й. кычкырал пэлэштыш.

— „Верую во единого какого отца... бога отца“...

— Чего болтаешь?

— „Верую... отца... Иже еси на небеси...“—куктэм.

— Садись!—шоктыш. Мишат молитвам сайын каласэн ыш кэрт. Урок пытыш. О.Й. мэмнан „Вэруйум“ шинчыдым-нам А. Аф-лан ойлэн. Сандэнэ мэмнам А.А. „после класс“ кодыш. Чылан мўнгышт кайышт. Мэмнам Мишан дэнэ когыньнам кас мартэлан классэш суралэн кодыш. Киндынам пөгэн нальэ.

КУЗЭ ТУНЭМЫН УЛЫНА.

Октябрь дэч ончыч.

(Очэрк)

Пэктубай йал кугу. Тидэ йалыштак чэркэ, частнэ торговой, 1 поп, 2 йакын ыльэ. 80 сурт гыч 20 суртан йорло ыльыч.

Мэ ныл йоча да ик шонго кугыза ий йэда кўтым кўтэн улына. Мыйын ача-ава укэ. Нуным омэшат ужын ом ул. Могай чурийан улыт улмаш, каласэнат ом сэнэ.

1914 ий гыч тўнгалын, шужымо ий маркэ кўтыштө коштым. Кэнэжым—кўтыштө, тэлым вакш оза дэн илышым. Шуко нэлэ, йөсө пэрнэн. Шуко вурсалтым, пэлэ колышаш гай кыралтым.

1916 ийштэ, граждан сар дэч ончычшколыш кайаш ушыш лурыш. Йодышт коштшо Йашка дэн пырля кангашэн нална.

Ик-кана йўштө эрдэнэ Йашка мый дэкэм тольо. Пэл сукур киндым налын. Мыйат ик курикам сырвэ-сорво мыжэр кўсэныш шылтэн пыштышым. Омсам чынтыр дэн руалтыкэн окнэ гыч лэктым да, школыш куржна.

Идым шэнтэч, чашма коч да, пэчэ коч каймэ годым, кулак Маркан Вёдырын пийжэ мэмнам поктэн кудалаш пижэ. Вийан куржмо дэнэ киндына йомын кодо.

Школыш пурышна. Мэмнан йыр йоча-влак погынэн шогалыч. Нуно чыланат сай чийман улыт. Мэ сырвэ-сорво вэлэ улына.

— Кўчызё-влак.

— Лопарь..

— Чэрэмисин — манын игылтыт. Пылышым чывыштат, өрдыжым мушкындылыт. Чумалыт. Тыгэ шинча вўд йөрэ кок шагат нарэ туныктышым вучышна.

Туныктышо-влак поп тукум гыч улыт.

Йэкатэрина Ивановна, Алэксандра Йэфимовна, Анна Пэтровна—поп ўдыр туныктышо-влак тольыч. Мэмнам пыкшэ-пыкшэ школэш тунэмаш кодышт, огына шорт гын, огыт нал ыльэ. Шынча вўд полшыш.

Кузэ вара тунэмын улына? Эрдэн 9 шагатлан туныктышо толэш. Вара ик пөлэмыш погынэна. Эр молитва лийэш. Клас йэда заньатъэ тунгалэш.

Буквам тунэмына. Молитва лудаш туныкташ Миклай поп толэш ыльэ, от умыло гын пылшым күрэш. Пулвуй дэн пурса умбак, йа пукомльа шөрнэш сукукыта.

Ик кана тыгай энгэк мыйын умбакэм возо. Шалагин Ондрушка шүртö панга дэн резинан пычалым ыштэн. Пурса дэн лүйэн коштэш ыльэ. Пэш вийан лүмө дэн окна йанда „йон!“ шоктэн пудыргыш. Ышкэ шыльэ. Тидэ пашам лач мый гына ужым. Рушла ойлэн ом моштат, туныктышым умылтарэн ыжым кэрт. Вара молитва лиймэк, кэчэгутлан Анна Пэтровна мыйым пурса умбак сүкукытэн шындыш. Йоча-влак пылышым күрыч, чумышт. Йэкатэрина Ивановна тольбат. вуйэм тупый нийалтыш. Вуй коваштым ораньэк ньыктын налэш шонышым. Тылэч вара ик арньа школыш ыжым мий 3 кэчэ шужэн кийшым. Кузэ от шужо. Күчэн йамдылмэ уло гын вэлэ мыланэм школыш мийаш лийэш ыльэ.

Эр гыч заньатъэ пытымэш школышто тунэмам. Занатъэ пытымэк, йодышташ коштам ыльэ. Тыгэ курлка погэн, тунэмаш вэрэштэ. Шумат кэчэ дэн рушарньан ик канат тунэмын ом ул. Нинэ кэчы чэркэ ончылно кидым шуйэн йодышташ пэш йöнан ыльэ. 3 ий тунэмшаш годым улыжат ик ий чоло вэлэ тунэмым.

Граждан сар годым.

Урэмыштэ калык лүшка... Йорло - влак пасушто улшо чыла каваным почыч. Чыла идымлаштэ пойан-влакын киндыштым шийыт.

Йошкар гвардэйес - влак мэмнан йалыш толыныт. Мэмнан йалысэ рвэзэ - влак йошкар гвардийыш доброволэслан кайаш погынэныт. Нунын коклаштэ Красильников Ванька, Гриш, Павыл, Талья улыт.

Мэ кокымшо дэн кумышо класыштэ тунэмшэ кугурак йоча - влак погынэн, урэмыштэ газетым лудына.

Шумат кэчын занатъэ сайын ыш лий. Туныктышо - влак йалысэ мурым вэлэ мураш күштэн кодышт. Ышкэ школыш жолын вэлэ кайат ыльэ.

Рушарньан чыла тунэмшэ школыш толшаш. Вара чэркыш

кайшаш улына ыльэ. Эрдэнэ туныктышо толмо дэч ончыч 3-шо класыштэ тунэмшэ Вэчэслав мэмнам погэн тыгэ ойлыш.

— Тачэ ола гыч архирэй толэш. Вара школыш пурэн, йоча - влак дэч молитвам йодаш тўнгалэш.

— Чэркыш огына кай. Архирэйым ваш лийаш огына лэк—мый йышарышым.

Тыгэ ойлымэк, кө кушэч моштэн, мөнтган—мөнгыш куржын пытышна.

Вэчамыт дэнэ йошкар гвардэйс - влак илат ыльэ. Садлан тудо млэчна шуко палэн. „Йошкар гвардэйс - влак Питэр олаш кайат“ манын мыланна Вэча ойлэн.

Йаран вэс могырышто—Колчак, Озан ола гыч мэмнан дэк чэхословак кашак толыт“ манмым, адак йошкар гвардийлан полишмо нэргэн Вэча дэч палэн налын улына.

Школыш коштмынам чарнэн поп, поян йоча - влак дэн эртак кредалына. Йошкар гвардийыш ушнэн, сар пашалан тўнэмына. Вэча—мэмнан вуйлатышына.

Ик кастэнэ мэмнан школыш 30 туныктышо погынэн. Концерт лий. Вэча мэмнан шонымым каласэн пуыш.

— Самогонко шотлымо ваштарэш кучэдалаш.

— Армийлан полшаш калыкым ушаш манын мутым лукто.

Тидэ ой почэш 3 йалэш 9 спектакльым шыдышна, армийлан сукарам, выньэрым, йындалым, мэжым, оксам погышна.

Тыгэ мэмнан Пэктубай йал йорло йоча отрэд пашам ыштэн.

Граждан сар годым мэмнан йоча отрэд изэмэ: 35 йоча гыч 5 йоча вэлэ кодо. Мэ вич йоча армийыш кайаш лийна.

Ик - кана йошкар гвардэйс - влак шийаш полшат ыльэ. Кэ-нэта ик йошкар салтак урэм дэн шўшкэн эртыш. Мыйат „очыни погынымашкэ ужыт“ шонышым. Штабыш кайшым.

— Армийыш налыт гын, йора? Вэчадэн манын куанэн ошкылна.

Йошкар гвардий отрэд вуйлатышэ мэмнам пала. Пэш лишыл йолташ улына. Паша ыштымынам шинча. Тугэ гынат: „Тэ изи улыда. Йалыштэ кучэдалмылдат сита—Армийыш вэс ий налына, кызыт ситэна“—манын мэмнам вуйгыч нийалтэн ужатэн колтыш.

Осмин Йыван.

У М О Д Ы Ш.

Пэтыр дэн коктын куржын-куржын школыш мийэн пурышна.

Кухнышто Корий дэнэ Васлий парэнгым саралтэн шинчат. Нуно тачэ дэжурный улыт, садлан пэш эр толын улыт.

— Тачэ мом шолтэда?—йодна.

— Шыл шүрым —шолтышт. Изиш лиймэк, Ондроп, Эргуш, Йапык толын пурышт. Йошкаргэныт, шүлэштылыт, Эргушын нэршэ түрвө гоч кэршалдын.

— Эргуш, нэрэт үштыл!

— Сорэвнованстэ үстылас йарсэт узат. Ударлын курзын толна вэт.

Рвэзэ-влак эркын погынэн шуыч.

— Эй, йолташ-влак, у модыш лэктын, кө моднэжэ, модаш толза! Ондроп кычкыра.

— Сай гын, модына, осал гын, огына!

— Тэвэ ужыда! Ондроп кычкыра.

— Ондроп йолташ мом Ондроплана, модына гын модына! Модшаш сай гын, эрэ модаш тунгална, толза йолташ-влак! Кори кычкыра. Мэ чыланат Ондроп йыр погынэн шогална.

— Тэвэ тыгэ модына: копашкэм парньядам оптыза!
Чыланат копашкыжэ парньяам оптышна.

— Мый ойым ойлаш тўғалам. Чын ойлэм гын, чыланат парньядам нёлталда. Шойыштам гын парньядам огыда тарватэ. Кө нёлталдэ кодэш, йа ок кўллан нёлталэш, тудлан на-казаньэ: йа муралтэн пуаш, йа мыскарам каласаш.

— Ой, чын, тидэ сай модыш. Ну каласкалаш тўғал, Он-троп йолташ.

— Мый каласэм вэлэ, „лум толын“!

Мэ чыланат нёлтална.

— Эргуш мом нэрэт?

— Эргуш кодын!

— Эргуш дэч мурым йодына.

— Эргуш муро!

Эргуш мура:

Тэлэ толын,

Тэлэ толын

Мамык гайэ лум возылдэн.

Лум ўмбачын

Куржын тольым

Мамык лумым лыштыртэн.

Мэ ударлын,

Мэ ударлын

Тунэммашым нёлтёна.

Його-йэнгым,

Його-влакым

Самокритик тёрлата.

— Льыр-льыр-льыр! воштылна, копам кырэна.

— Ондроп, адак ойло.

— Ушкал куржэш!

— Йапык, молан нёлдалыч? Ушкал куржэш мо, вэт ку-далэш.

— Эй, кийамат, титак лийын.

— Йапык мыскарам каласа вэт?

— Каласа!

— Укэ мый мыскарам ом мошто, почэла мутым ойлэм:

Лэнин ойым шуктэна.

Мэ мўкш сэмын,

Мэ мўкш сэмын

Кажнэ кэчын

Апшат гайэ,

Апшат гайэ

Шокшо кўртным

ружгэна;

таптэна.

Мэ рвэээ,
Нбрго рвэээ
Лэнин вуржб

улына,

Партий корным
Палэна мэ,
Лэнин ойым

шинчэна,

Рвэээ кбргб
Вийна дэнэ
Илыш чонгаш

полшэна.

Эрык элым
Чонгэна мэ,
Лэнин ойым

шуктэна!

— Ындэ мыйын копаш парнядам оптыза! мый ойлаш тунгалам.

Мэ Йапыкын копаш парнянам оптышна.

— Парэнтэ чумэдылэш!

— Ха-ха! лоргэна, парэнтэ чумэдылэш мо, уштымо.

Нблталшэ иктат укэ.

— Йапык, уэш ойло!

— Кулак—пролэтарат!

— Ондроп нблдальэ.

— Эй, рвэээ-влак, ончыза. Ондроп нблдэлын. Кулак пролэтариат мо? Кулак—класс тушман. Ай-ой, Ондроп, могай улат.

— Ондроп йолдаш, мом моштэт, тудым ыштэ.

— Мый кушталдэн пуэм.

Мый умша дэн кармонла шоктэм, Ондроп кушта.

— „Чыг-чыг-чыг...!“ сторож кува звонокым пуыш. Мэ вэраи вэрыш...

Дэткор-влакын возымышт гыч.

У Торйал Максим Горкий лүмэш улшо Марий образцовый школ пэлэн улшо пионьэр отряд „Пионьэр йүк“ журналлан кугу дэч кугу саламым колта.

Мэ пионьэр-влак ончыкыжым „Пионьэр йүк“ дэн кыл кучаш шонэна. Мэ журналыш школ, пионьэр пашам, түрлө-түрлө мыскарам возаш тунгалына.

Мэ пионьэр-влак ВКП(б) Рүдө комитэтын школ нэргэн лукмо пунчалмутшым илышыш пурташ кучэдал шогэна.

Кызыт отрядыштына 82 пионьэр уло. Нунын кокла гыч 42 үдыр, 40 рвэээ улыт. Отряд пэлэн октябрят групп уло. Октябрятыштэ 17 йоча шога. Октябрын 15-шо идалык пайрамжылан кум пионьэрым комсомолыш пуэн, 14 йочам угыч пионьэрыш пуртэн улына.

Кум тылызаш тунэмме программым 100% тэмэн, вэс кум тылызаш программым шукташ чот пижын улына

Школыштына 35 ударникна уло. Нунын кокла гыч 26-шо пионьэр. Нуно тунэммаштэ почэш кодшо-влаклан полшэн шогат

Уроклан пумо 45 минутым тунэмашлан гына эртараш кучэдалына. Урок тунгалашлан эрэ кок кана звонокым пуэна, тылэч вара шургэн куршталшэ укэ.

Каныш жап годем радиом колыштына (школыштына радио уло) йужгунам модына

Колхоз дэн ыштымэ договор почэш түрлө машинам адак вольык ончашат тунэмына.

Кэчэ йыда шокшо кочкышым кочкына. Шүрашым, парэнгым колхоз пуэн шога. Шокшо кочкыш сайэмдашлан кроликым ашнаш тунгалнэна, садлан кызыт оксам погэна.

Тунэмме паша дэн пырльак мэр пашамат ыштэна. Вэс кугыжаныштэ орланэн илышэ шэмэр йоча-влаклан 20 тэнтгэат 25 ур оксам погэн улына. 100 тэнтгэаш Марий комсомол зайомым налын, калык коклаштэ шараш пижна.

Чыла пашамат звэна дэн звэна тангасэн ыштат. Тидлан договор уло. Ончыкжат комсомол, партий вуйлатымэ почэш талын пашам ыштэн шогаш тунгалына.

Звэна вожатый-влак: *Садовина Йэвдокийя, Рэчкина Анастасийя, Тэрэнтъэва Лидя, Пэтрова Ольга, Рэчкин Иван, Ивановя Таисья.*

☞ **Руш Шой школ** (Шэрнур район) Кужэнгэр да Шэрнур ШКМ дэн социалист тагасымаш договорым ыштэн. Визымышэ дэн кудымышо групп тагасат Договорыштышт тыгай паша-влак улыт: кэчэ кодылэ школыш кошташ, уроклан звонок лиймөнгö чылалан вэрыштэ лийаш, туныктышо пумо заданьым тўрыс шуктэн шогаш, класым сай кучаш.

Группасэ бригадэ-влак ваш-ваш тагасэн чыланат зайомым налыч.

Тугэ гынат социалист тагасымаш паш сайын ок кай. Тэвэ Дэрэвйнных Йэлена школышко эрэ вараш кодын коштэш

Чернов И. И

☞ **Сэнкан образцовый марий школышто** (Йошкар-Ола район) тунэмаш чыланат коштыт. Тунэмаштэ **Тавашова Ульяна В., Тавашов Прокопий, Ухова Элксандр Тавашов Ульяна И.**: ударник улыт.

Тунэмшэ паша расписаньэ дэн кайа, 45 минутым тунэмын каныш годем модына.

Кэчэ йыда шокшо кочкишым кочкина.

4-шэ группышто тунэмшэ-влак: *Михайлов А., Тавашов П., Травашова У. И., Ватюкова И. Т., Тавашова А. Д., Рыбакова М., Михайлова А.*

☞ **Оршанкэ районышто улшо ШКМ** ончылно шога. Тушто 74 пионьэр тунэмэш. Нуно чыланат ударник улыт; кэчэ йыда школыш коштыт, сай тунэмыт, кодшо йолташыштылан полшат, мэр пашамат ыштат. Пионьэр-влак тыршымэ дэн школыш коштмаш 99% шуын.

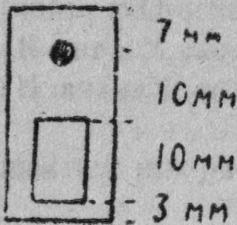
ЫШКЭ ЫШТЭ.

Аэротэр модельым кузэ ышташ?

Аэротэр—имнэ дэч посна коштшо тэр. Ышташ тунэммэ аэротэрна лум умбач огыл, төр ий умбач коштшаш.

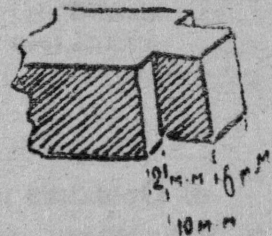
Аэротэр колтымо ий ик төр лийжэ. Садлан ий умбалан лұмын площадкым альэ корным ыштыман. Тидэ вэрыш вұдым кышкаш гын, утларак сай лийэш.

Айста аэротэр модельым ышташ тўнгалына. Пушэнтгэ дэн планкым (тойам) ыштэна. Кутышыжо 520 миллиметр, кумдыкшо (кок мучаштыжэ), 10×10 м. м. лийжэ. Планкын мучашыжэ 1-шэ сўрэтыштэ ончыктымо

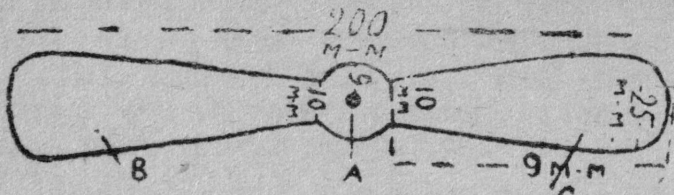
Умбакажэ онга дэн кок болванкым ыштэна. Ик болванкын (онган) кутышыжо 30 м м., лопкытшо—15 м. м, кўкшытшө 10 м. м. лийжэ. Вэсыжын, кутышыжо—20 м. м, опкытшо 15 м, м. кўкшытшө—м. м. лийжэ. Нұнын мучашышт гыч 3 м. м. кодэн, ныл лукан рожым шўтэна, кутышыжо 10 м. м, торэшыжэ 6 м. м. лийжэ.

Тидэ рож дэч 10 м. м. кодэн кугу онгаш 3 м. м. лопкытан рожым пөртэна. Планкын (тойан) кок мучашыжым столыарный клэй дэн шўрэн, кок онгам ныл лукан рожышкышт чыкэна. Вара кошкаш эрыкым пуэна.

Пропэллэрым ыштэна. Калайым 3-шо сўрэтыштэ ончыктымо сэмьин пўчкына.

А точкышто изи рожым шўтэна. Шола кидын кок парньа дэн пропэллэрым покшэч кучэн, ұлўл (В) шулдурым стрэлкэ ончы-

ктымо вэлыш пурла кидна дэн эркым савырэна. Вэс шулдурымат тыгак савырэна. (С)

Пушэнтгэ дэн йыргэшкэ тойам ыштэна. Кутышыжо 1 см, лопкытшо 8 м. м. лийжэ. Тидэ тойа покшэчын 4 м м. лопкытан рожым пөртэна. Тыгэ пу пуч лийэш.

3 м. м. күжгытан күртнө воштырым налына. Тудым пропэллэр рожыш чыкэна. Вара виаш угыл дэн 10 м. м. куты-

шым лукын тодылын пропэллэр воктэн паитлэн шындэна. Умбақыжэ: күртнө воштырым пу пучыш, ик онган йыргэшкэ рожышкыжо кэрыш, кодшо мучашыжым кадыртэн шындэна (4-шд сүрэтым ончо.)

(Мучашыжэ вэс номырышто лийэш.)

ТАКМАК-ВЛАК.

Кум каш дэнэ иканаштэ
Трактыр пасум куралэш
Рошто олмэш колхозлаштэ
У, сай пайрам ышталтэш

Колхоз калык чэркыш ок мий,
Иконэрлан ок кумал:
Йумым улдэн таза от лий.
Тунэммаштэ—чын пийал!

Колхоз пасуш пэшак писын
Машин толэш мўгырэн.
Тошто пайрам—рошто тўсын
Лўмжат ындэ каварэн.

Чэркым клубыш савырэн,
Чангым пушна лэвыкташ.
Кок трактыр, мўгырэн
Толыт колхоз паша ышташ.

Поп, йачок йакынэдым
Чэркэ гычна кожэна!
Тўрлө йумым, свьатойэдым
Трактыр дэнэ тошкэна!

Потыр—Пайбуш.

Кычал муза, палэн налза!

Рэбус—влак.

Лудшо йолташ-влак! Тэ альэ „Рэбус“ маным пэрвой колыда дыр... Чынак, альэ мэмнан „П. Й.“ журналыште рэбус, шарадэ, шагал савырталтын улыт. Ончыкыжо савыкташ тўнгалына. Мо тугай рэбус? Рэбус—сўрэт дэнэ возымо ой. Мут олмэш,—сўрэт, сипр, нот, т. м. возалтыт. Сўрэт лўмым кычал муман. Сўрэт ончылно ик запăтой шинча гын, ты сўрэт лўм мутын ончычын ик буква кудалталтэш, кок запăтой гын, кок буквам кудалтыман. Сўрэт шэнгэлнэ запăтой уло гын, мут мучаш гыч буква кудалталтэш. Адак йужгунам сўрэт унчылий вуйын лийэш. Тидэ сўрэт лўмым мбнгбшла лудман-Йоча-влак! Тэвэ ик рэбусым савыктэна.

„Пионьэр йўк“ редакцэ

ТИДЭ РЭБУСЫМ ЛУДЫН ПУЫЗА.

Рэбусым моштэн лудмэкэ мо лиймыжым редаксыш возэн колтыза.

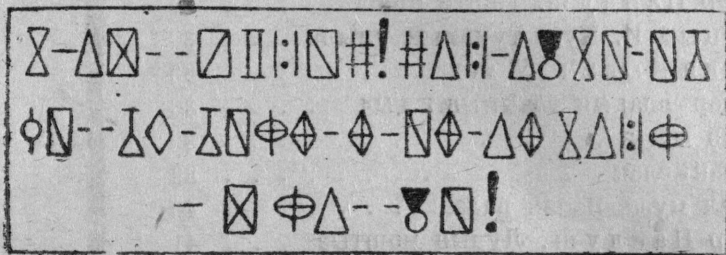
Лудын моштышын памилыже „Пионьэр Йўк“ журналэш пэчетлалтэш.

ЛУДЫН МОШТЫЗА.

Сүрөтыште тэ уна ала могай ыгылдыме палэ-влакым ужыда. Тиде палэ-влак дэнэ возымым тыландэ лудаш күлэш. Тэ тидым куээ лудын кэртида? Сүрэт йүмакэ ыравоч дэнэ. Тиде сыравоч тыландэ, сүрөтыште могай лозунг возалтым раш ончык-тэн пуа; кажнэ палын могай буква олмэш шыналтымжым палдара. Кушто нымогай знакат шыналтын огыл, тудын олмэш торэш (—) тойа вэлэ шинча гын, садэ тойа олмэш тэ, лудшо-влак, могай буква күлэш, ышкэ шындэн моштыза.

Тиде лозунгым лудын налмэк, куэрак, пшоньер-влак, тиде лозунгым палшыш пуртэн шогэда, редакцийыш увэртиртыза.

Тэндан лүмда вэс номырэш лэктэш.

Сыравоч: Л К В Р О С З А Ш Т Д Н М П

МЫСКАРА.

- Йыван, мыйын изам тачэ ола гыч искусствыйым кондэн.
- Искустрийым?
- Э-э.
- Мо тугай искусствый кнагажэ?
- Колхоз нэргэн возымо.
- Искустрий огыл, инструкций гын вэлэ?
- Эй, инструкций улмаш. Мый мондэнам. Айда тудым лудаш кайэна.
- Йөра.

В у й л ы м а ш .

Вэлыж.

1. Образцовый школын пашажат образцовый лийман	1
2. Пашанам шотлаш пияжман	3
3. Смирнов. Молан тунэмаш?	4
4. Каникулым капкыл пивандараш ерта- рыман	5
5. Иоча-влак!	7
6. Шабдар В. Энар-Ўмбалне	7
7. Киселъов. Василлар-школышто вэр уло мо?	8
8. Полушин Йывай. Кок звэна	10
9. А. А. Калинин. У сэмын	12
10. Комсомолын ўшанлэ алмашыжэ	16
11. Политкым сай тунэмза	23
12. Онгай туныктышо	24
13. Пётр Пайдуш. Тошто школ	26
14. Горный И. Кузэ тунэмын улына	30
15. Осмин Йыван. У модыш	33
16. Дэткор-влакын возымышт гыч	36
17. Ышкэ ыштэ	38
18. Такмак-влак	39
19. Кычал муза, палэн налза!	40
20. Пётр Пайдуш. Лудын моштыза	41
21. Мыскара	41

И н в . № 21

М И С К А Р А

Отв. редактор Васильев

Члены редколлегии

- М. С. Чижов
- З. Яковлева
- И. А. Борисов
- Зверев, В.
- Васильев

Выпускающий В. К. Король

История наук и техники в СССР

История наук и техники в СССР

История наук и техники в СССР
История наук и техники в СССР
История наук и техники в СССР
История наук и техники в СССР

История наук и техники в СССР
История наук и техники в СССР

История наук и техники в СССР
История наук и техники в СССР

История наук и техники в СССР

История наук и техники в СССР
История наук и техники в СССР

История наук и техники в СССР

„Пионьэр Йүк“ журналым налашлан
подпискым ыштыза.

„Пионьэр Йүк“ журналын акшэ:

Ик ийлан . . 3 тэнгэ 60 ыр

Пэл ийлан . . 1 тэнгэ 80 ыр

Кум тылызылан — тэнгэ 90 ыр

Ик тылызылан — тэнгэ 45 ыр

Ик пионьэрат, ик тунэмшат „ПИОНЭР ЙҮК“
_____ журнал налдэ ынжэ код _____

ОКСАМ ТЫГАЙ АДРЭС ДЭН КОЛТЫМАН:
ЙОШКАР-ОЛА,

Марийскому Областному Издательству.

Кантонлаштэ почтышто, писмоносэц - влакат под-
_____ ● пискым налыт. ● _____

